

Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság
www.gyogyszeresztortenet.hu
2018 október 05.

BUDAPEST XV. KERÜLETÉNEK
GYÓGYSZERÉSZTÖRTÉNETE 1950-IG

Írta és szerkesztette: Szmodits László

BUDAPEST

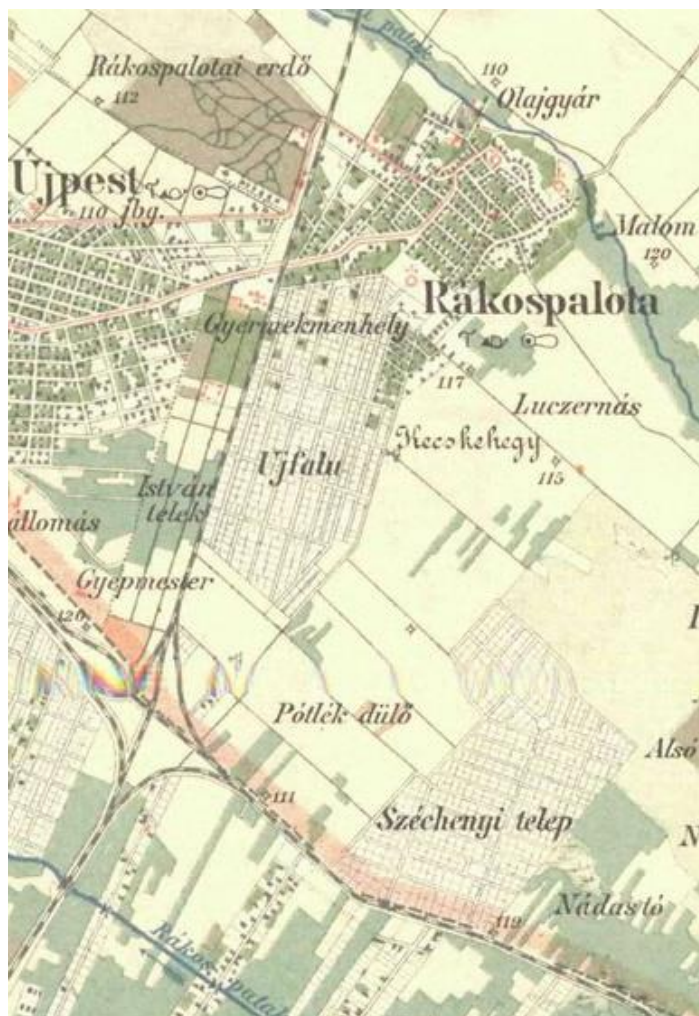
2018

Történet

Budapest XV. kerületének területe 26,94 km². A részei: Pestújhely, Rákospalota, Újpalota. Régebben Rákospalotához tartozott István-telek, számos főváros-környéki településsel együtt. 1950. január 1-től csatolták Budapesthez (1).

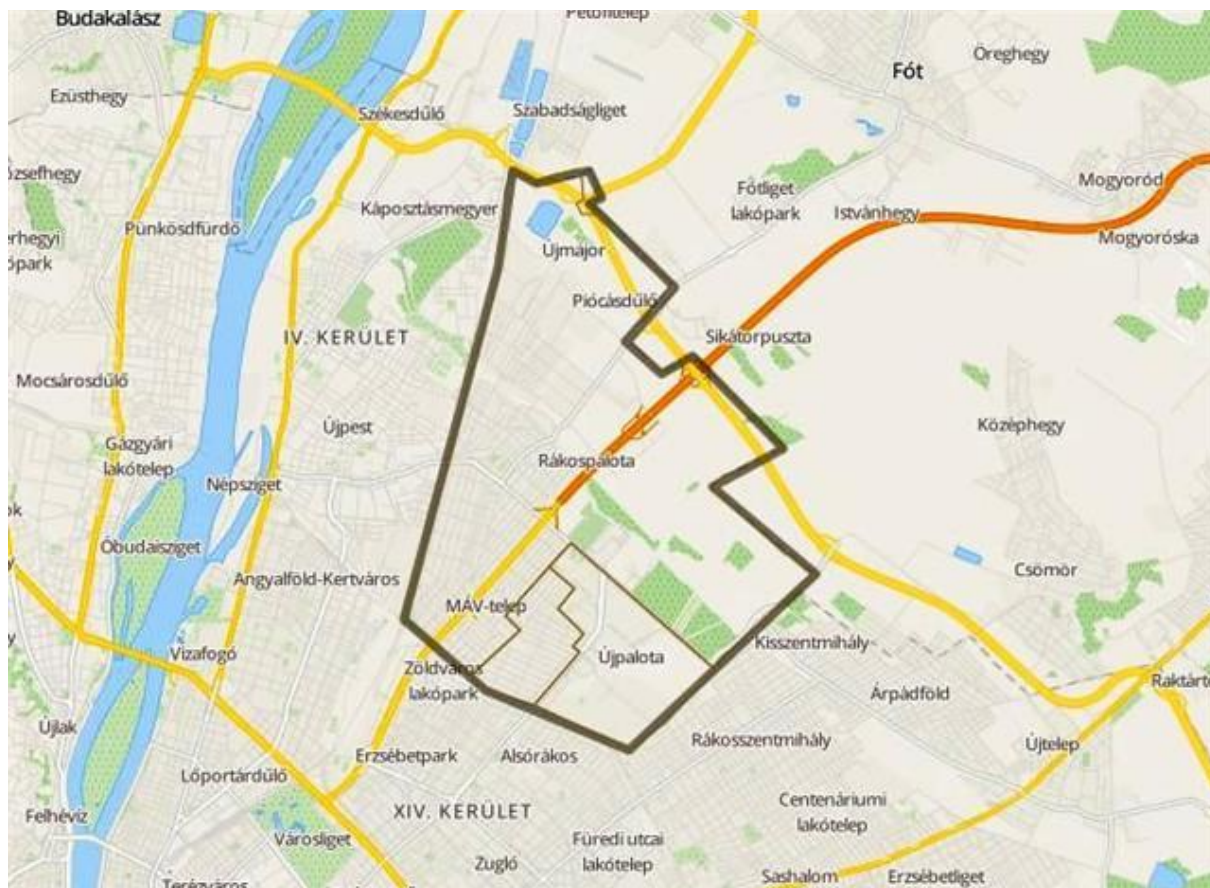
Pestújhely

Az alábbi térkép 1902-ből ered. Rákospalotának a Pótlék-dűlő és a Nádor-tó közötti részén, az 1890-es években jött létre Széchenyi-telep néven. Gyors fejlődése az 1905. évi parcellázások után következett be. Az első lakói vasutasok, postások és értelmiségiek voltak. Később a lakosság többsége ipari munkás volt. 1909-ben önálló község lett és ekkor vette fel a Pestújhely nevet. 1910. VIII. 18-án alakult meg a Munkáskör, amely a terület irányításában jelentős szerepet játszott. 1912-ben bekapcsolták a főváros közlekedésébe, amellyel enyhült a község legnagyobb gondja. A lakosság többsége már a fővárosba járt dolgozni. 1927-ben épült fel az első pestújhelyi templom.

1950-től a XV. kerület része lett. Az 1970-es években lakótelep épült a Mézeskalács tér környékén (2).

Rákospalota

Az Árpád-korban Nyírpalota néven említik. A Palota nevet a XIII. századi udvarházáról kaphatta. A középkori falu központja. A területén több középkori település (Besenyő, Nyír, Párdi, Regitelek) létezett, amelyek a tatárjáráskor (1241/42) elpusztultak. A középkori temploma az Árpád-korban épült, a mellette lévő temetőt a XVIII. századig használták. Palota földesura volt 1340-től Lóránd ispán. Később az utódai a XV. század elején pereskedtek egymással. A terület a török uralom alatt sem néptelenedett el. Földesurai gyakran váltogatták egymást. 1735-ben épült az első templom. 1846-ban a területén haladt az első magyarországi vasútvonal Pest és Vác között. A község az 1860-as évektől kezdve egyenletesen fejlődött. Ekkor vált a pestiek kirándulóhelyévé. 1861-ben az István-telepen 150 holdon megalakult az Országos Gazda Egylet gazdaképző intézete. A hagyományos mezőgazdasági ágak mellett megerősödött a belterjes szőlőművelés és megjelentek a bolgár-kertészek. Az őslakosság is áttért a konyhakertészetre. Az 1870-es években már számottevő volt az ipar: növényolajgyár, ponyvaipar, téglagyár. A kisipar is már gyorsan fejlődött. 1894-ben megépült az Újpest-Rákospalota közötti villamos-pálya, amely megjavította a fővárossal való személyforgalmat. A XX. század elején kezdődött meg a közvilágítás és a közművek építése. Lassan háttérbe szorult a földművelés, mert új

iparágakkal bővült a terület: Finom-kötöttgyár, Arzola Vegyiművek. 1923. VI. 30-án rendezett tanácsi várossá nyilvánították. A II. világháború után több lakótelep épült. 1950. I. 1-től Budapesthez csatolták, mint a XV. kerületet. Az 1980-as években készült el az M3-as autópálya bevezető szakasza (3).

Újpalota

Területe a XX. századig kietlen pusztá volt. Először a Dél-Keleti része épült ki ipari övezetté (Ferroglobus, Mezőgazdasági Gépalkatrészek Gyára). Az 1960-as évek második felében kezdődött meg az Újpalotai Lakótelep építése. A területén működik ma a Pólus Center Bevásárlóközpont. (4).

Alkohol-betegek Gyógyintézete (Árpád utca 12.)

A Rákospalotai Gyógyító-ház az Általános Közjótékonsági Egyesület támogatásával 1909-ben nyílt meg. Az első vezetője dr. Stein Fülöp orvos (1868-1918) volt, aki később a Munkásbiztosító Pénztár alkohol-beteg gondozó intézeteinek a létrehozásában is közre működött. Az I. világháború idején, 1915-ben Sebesült-kórházat rendeztek be, majd a lábadozó katonák otthona lett. 1928-ban 40 ágyasra bővítették, majd dr. Pándy Kálmán orvos (1868-1945) vezetésével ismét az alkoholistákat kezelték. Csak a II. világháborúig működött (5).

Pestújhelyi Munkáskórház (Órjára utca 5.).

Az Országos Munkás-betegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár 1912-ben megvásárolta dr. Niedermann Gyula (1893-1910) ideggyógyász pestújhelyi magán-szanatóriumát. Az átépítés és felszerelés után 1913-ban nyíltak meg a belgyógyászati, sebészeti, nőgyógyászati, ipari megbetegedések, fülészeti, szemészeti és ideggyógyászati osztályok 280 ágygal. Az I. világháborúban elsősorban a beteg és a sérült katonákat látták el. Amikor már megszűnt a hadikórházi jellege, 100 ágyas tüdőbetegosztály létesült. 1927-től már csak a tüdőbetegek elhelyezésére szolgált. 1929-től felvette a Vass József Munkáskórház nevet. Ekkor már tovább fejlesztették. 1942-ben már 472 volt az ágyszám. Ez volt abban az időben Budapest egyik legkorszerűbb kórháza. A II. világháború idején súlyosan megsérült. 1945-től 1991-ig a szovjet hadsereg a maga céljaira vette igénybe. Nemcsak gyógyintézet, hanem katonai objektum is volt. Abban az időben a legkorszerűbben szerelték fel. Több új épületet is létre hoztak a területén. A rendszerváltozás óta még nem állították helyre a ma is üresen álló egykori épületeket (6).

Rákospalotai Múzeum

A múzeum egy városképileg védett iskolaépületben létesült 1960-ban. Azonban 1984-ben a rossz műszaki állapota miatt bezárták. 1991. novemberében Pestújhelyre költözött és újra megnyitották. A gyűjtemény a területén élő palócok néprajzi kiállítását és egy képtárat foglal magába, benne Madarász Viktor hagyatékával. 2006 óta minden év május-júniusban, a Kerti Napok keretében neves kerületi képző- és iparművészek rendszeresen kiállítanak (1).

Népesség (1).

Év	Lakosság száma	Év	Lakosság száma
1870	2948	1949	56496
1880	3583	1960	61558
1890	5478	1970	62664
1900	10682	1980	112810
1910	28437	1990	95593
1920	40127	2001	85232
1930	52239	2011	79645
1941	58336	2018	80061

1. Rákospalotai gyógyszertárak

Megváltó gyógyszertár

A gyógyszertár személyes üzleti jogát Kropp Kálmán gyógyszerész (†1933. III. 21.) nyerte el 1891-ben. 1928-ban átadta a gyógyszertárat a lányának, dr. Keresztes Miklósné, Kropp Ilonának. Az államosításig volt a gyógyszertár tulajdonosa. A gyógyszertár 1945 után a Dózsa György út 62. szám alatt működött (7).

József főherceg gyógyszertár, 1945 után Szabadság gyógyszertár

A gyógyszertár személyes üzleti jogát Trstyánszky Károly gyógyszerész nyerte el 1900-ban. A gyógyszertárat 1908-ban átadta Fried Sándor gyógyszerésznek, aki az 1943. évi haláláig volt a tulajdonos. A halála után az özvegye volt a haszonélvező tulajdonos. 1945 után hatósági kezelő vezette a gyógyszertárat. – Tulajdonosok: 1900: Trstyánszky Károly, - 1908: Fried Sándor, - 1943-1944: özv. Fried Sándorné haszonélvező, Láng Péter Miklós kezelő, - 1945-1950: Dániel Sándor hatósági kezelő. A gyógyszertár a Bocskay út 51. szám alatt működött (8).

Fried Sándor (Kisszekeres, Szatmár megye, 1881. XII. 24. – Budapest, 1943...)

A Kolozsvári Egyetemen 1903-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet. A szakmai munkája mellett részt vett az egyesületi életben. A Vidéki Gyógyszerészek Országos Szövetségének tagja. 1921-től a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület országos választmány és a jogügyi bizottság tagja volt. Városi képviselőként is működött (9).

Láng Péter Miklós 1914. V. 21-én született Budapesten. A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1938-ban gyógyszerészi oklevelet szerzett. A rákospalotai József főherceg gyógyszertárat kezelte 1944-ig. 1945 után a soroksári Segítő Mária gyógyszertár felelős vezetője volt az államosításig. Később az István kórház gyógyszertárának volt a vezetője a nyugállományba vonulásáig. 2000 I. 21-én halt meg. Nagyon jól felkészült gyógyszerész volt (10).

Zrínyi Ilona gyógyszertár

A gyógyszertár személyes üzleti jogát Folkmann Ferenc gyógyszerész nyerte el 1908-ban. A gyógyszertár a Rákos út 68. szám alatt nyílt meg. 1914-től Müller Vilmos tulajdonába került. 1945-től fia, dr. Molnár István volt a tulajdonos az államosításig. – 1908: Folkmann Ferenc, - 1914: Müller Vilmos, - 1945-1950: dr. Molnár István (11).

Müller Vilmos a Bács-Bodrog megyei Zentán született 1880. VII. 1-én. A Budapesti Tudományegyetemen 1906-ban szerzett gyógyszerési oklevelet. Előbb a bácska-topolyai Sarlós Boldogasszony gyógyszertárban működött. 1914-től a rákospalotai Zrínyi gyógyszertár tulajdonosa volt 1944-ig. A Vidéki Gyógyszerészek Országos Szövetsége alelnöke. 1920-tól a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület Pest vidéki déli kerületének alelnöke lett. Kormánytanácsossá nevezték ki 1937-ben. 1944. május 4-től megszűnt a jogosítványa. A további sorsáról nincs információ (12).

Dr. Müller István 1910. III. 20-án született Bácska-topolyán. A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1931-ben gyógyszerészi, a Szegedi Tudományegyetemen 1933-ban gyógyszerészdoktori oklevelet szerzett. A nevét dr. Molnár Istvánra magyarosította. 1945 után lett a Zrínyi Ilona gyógyszertár tulajdonosa. Az államosítás után a Richter Gedeon gyógyszergyár munkatársa lett. Növénykémiail és az állati eredetű gyógyszeranyagokról számos közleménye jelent meg a szaklapokban. Az 1957 utáni tevékenységéről nincs irodalmi információ (13, 14).

Madonna gyógyszertár, Istvántelki út 2.

A gyógyszertár személyes üzleti jogát Varga Pál gyógyszerész nyerte el 1914-ben. A gyógyszertárat 1918-tól Tóth Kálmán lett a tulajdonos. Bérllöket alkalmaz Huszár Károly, majd Bodor János személyében. 1920-tól Miklós Aladár lett a tulajdonos, aki azonban 1943. III. 2-án elhunyt. Az özvegy a lányára bízta az üzemeltetést. 1945-től Molnár Albert volt a hatósági kezelő.

Tulajdonosok: 1914: Varga Pál, - 1918: Tóth Kálmán tulajdonos, Huszár Károly, majd Bodor János bérllök, - 1920: Miklós Aladár, - 1943-1944: özv. Miklós Aladárné haszonélvező, dr. Rübner Jenőné, Miklós Katalin kezelő, - 1945-1950: özv. Miklós Aladárné haszonélvező, Molnár Albert hatósági kezelő (15).

Szent Szív gyógyszertár

A gyógyszertár személyes üzleti jogát Havas Béla gyógyszerész nyerte el 1923-ban. A gyógyszertár a Szentmihályi út 2. száma alatt nyílt meg. Ő azonban két év múlva eladta Balás Zsigmond gyógyszerésznek, aki azonban fiatalon, 39 éves korában, 1929. II. 4-én elhunyt. Ettől kezdve az özvegy volt a haszonélvező. Bontilovics Olga, Tatár József, Nyerges Gyula és Rechnitzer Richárd kezelték a gyógyszertárat. 1944-től átvette az özvegy lánya, Balás Judit a gyógyszertár kezelését. 1945 után dr. Görög József volt a felelős vezető (†1984. XI. 24.). – Tulajdonosok: 1923: Havas Borgos Béla, - 1925: Balás Zsigmond (†1929. II. 4.), - 1929: özv. Balás Zsigmondné haszonélvező, -1944: özv. Balás

Zsigmondné haszonélvező, Balás Judit kezelő, - 1945-1950: özv. Balás Zsigmondné haszonélvező, dr. Görög József kezelő (16).

Dr. Görög József 1905. VIII. 16-án született a Hunyad megyei Lózsádon. A Szegedi Tudomány egyetemen 1929-ben gyógyszerészi és bölcsészdoktori oklevelet szerzett. Budapesten volt alkalmazott. 1945-től a rákospalotai gyógyszertár kezelője. Az 1950-1957. közötti tevékenységéről nincs információ. 1957-től Oroszlányban, majd Komáromban és Tatabányán működött az 1966. évi nyugdíjba vonulásáig. Pécsen halt meg 1984. XI. 24-én (17).

Mátyás király gyógyszertár

A gyógyszertár személyes üzleti jogát Radimetzky Antal gyógyszerész nyitotta meg 1933-ban a Dembinszky út 25. szám alatt. Az államosításig volt a gyógyszertár tulajdonosa (18).

Radimetzky Antal Erdélyben született 1883. XII. 14-én. Kézdivásárhelyen volt gyakornok. A Budapesti Tudományegyetemen 1905-ben szerzett gyógyszerészi oklevelet. Előbb Kézdivásárhelyen működött. 1923-tól az államosításig volt gyógyszertár-tulajdonos Rákospalotán. Az 1950 utáni tevékenységéről nincs információ (19).

Szent Erzsébet gyógyszertár

A gyógyszertár személyes üzleti jogát Kóros István gyógyszerész nyerte el 1933-ban. A gyógyszertár 1934. XII. 4-én nyílt meg a Wágner Manó tér 1. szám alatt. A gyógyszertár tulajdonosa volt az államosításig (20).

Kóros István (Hatvan, Heves megye, 1869. V. 19.- Budapest, 1961. XII. 4.)

Egerben volt gyakornok. A gyakornoki vizsgát kitűnően tette le. A Pázmány Péter Tudomány egyetemen 1928-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet. A rákospalotai Szent Erzsébet gyógyszertár tulajdonosa volt az államosításig. Az 1950 utáni tevékenységéről nincs hír (21).

2. Pestújhelyi gyógyszertárak

Segítő Mária gyógyszertár

A gyógyszertár személyes üzleti jogát póstelki Klázer Gyula gyógyszerész nyerte el 1909-ben. A gyógyszertár a Széchenyi-telepen nyílt meg a dr. Szűcs István utca 2. szám alatt. 1916-tól dr. Schönfeld Jenő, 1924-től Falcsik Gábor, 1928-tól Bordás Dezső, 1941-től dr. Szász Tihamér voltak a tulajdonosok. 1945-től Bordás Gábor volt a tulajdonos, a felelős vezető Tarnai Ákos.

Tulajdonosok: 1909: póstelki Klázer Gyula, - 1916: Schönfeld Jenő, - 1924: Falcsik Gábor, - 1928: Bordás Dezső, - 1941: dr. Szász Tihamér tulajdonos, Gál Tiborné, Zombory Klára bérlő, - 1945-1950: Bordás Gábor haszonélvező, Tarnai Ákos felelős vezető (22).

Dr. Szász Tihamér (Szurdokbányatelep, Szolnok-Doboka megye, 1891. IX. 14. – Budapest, 1962. III. 17.

A Budapesti Tudományegyetemen 1913-ban szerzett gyógyszerészi, majd a Keleti Kereskedelmi Akadémián 1919-ben doktori oklevelet. Részt vett a Gyakorló Gyógyszerészek Országos Szövetsége munkálataiban, 1919-1922 között titkári rangban. Egy ideig a Gyógyszerészek Lapját is szerkesztette. Egy ideig fizikai munkából élt, mint okleveles konzervmester és fertőtlenítő tiszt. Később a Földművelésügyi Minisztériumban gyógynövényszakértőként működött. Új szaklapot alapított 1937-ben „Gyógyszerési Szemle” címen. 1941-1944 között a pestújhelyi Segítő Mária gyógyszertár tulajdonosa is volt. Javasolta 1941-ben a Gyógyszerész Pantheon Bizottság létrehozását. 1945-1952 között gyógyszertári berendezési szaküzletben, majd a Központi Statisztikai Hivatalban dolgozott. A Nógrád megyei Mohora gyógyszertárát vezette 1954-től a haláláig. Itt megírta a kéziratban lévő önéletrajzát. Több mint kétszáz cikke jelent meg a szaklapokban (23).

Apolló gyógyszertár

A gyógyszertár személyes jogosítványát Kaczián Sándor senior nyerte el 1914-ben. A gyógyszertár a gr. Andrassy Gyula út 44. szám alatt nyílt meg. A gyógyszertár tulajdonjogát 1936-ban a lánya, Gáll Elekné, Kaczián Sarolta örökölte és birtokolta az államosításig (23191-1936. B. M. számú, rendelet). – Tulajdonosok: 1914: Kaczián Sándor senior, - 1936: Kaczián Sarolta, Gáll Elekné (24).

Kaczián Sándor senior (Rozsnyó, 1872... - Pestújhely, 1936. XI...)

A Budapesti Tudományegyetemen 1899-ben gyógyszerészi oklevelet szerzett. Az alkalmazotti munkája után a szepes-váraljai Megváltó gyógyszertárát bérelte. 1914-ben gyógyszertári jogosítványt nyert Pestújhelyen. A gyógyszertárát 1936 tavaszán átadta a lányának, Kaczián Saroltának (23191-1936. B. M. számú rendelet). A halálának az ideje ismeretlen. Az emléket a Pestújhelyi téren emléktábla hirdeti a következő oldalon (25).

Kaczián Sarolta 1911. IV. 29-én született Szepes-váralján. A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1933-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet. 1936-tól átvette az Apolló gyógyszertár tulajdonlását az államosításig. A Fővárosi Gyógyszertári Központ munkatársa volt (26).

Testvére, Kaczián Sándor junior 1917. V. 24.-én született Pestújhelyen. A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1941-ben szerzett gyógyszerészi oklevelet. A hadifogsága után a családi gyógyszertárban működött. Az államosítás után a Csillag gyógyszertár alkalmazottja volt. 1958-ban lett a rákospalotai, volt Zrínyi Ilona gyógyszertár vezetője. 1983-ban ment nyugdíjba. 2010. VII. 27-én elhunyt Pestújhelyen (27).

Irodalom

1. Wikipedia.org/wiki/Budapest_XV._kerülete.
2. Budapest Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest, II. kötet, 315 (1993).
3. Budapest Lexikon. i. m. II. kötet, 348.
4. Budapest Lexikon. i. m. II. kötet, 559.
5. Budapest Lexikon. i. m. I. kötet, 28,
6. Budapest Lexikon. i. m. II. kötet, 262.
7. Horváth László: A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye északi kerületében. Egyetemi doktori értekezés. Budapest, 38 (1991).
8. Horváth László: i. m. 38.
9. Gyógyszerészi Szemle, 8, 13, 129 (1943).
10. Beniczky Péter: Az egyetemi gyógyszerészképzés vizsgálata 1852-1950-ig. Egyetemi doktori értekezés. Budapest, 172 (1991).
11. Horváth László: i. m. 38.
12. Gyógyszerészi Szemle, 3, 12, 165 (1938).
13. Dr. Bayer István szóbeli közlése (2011).
14. Beniczky Péter: i. m. 156.
15. Horváth László: i. m. 39.
16. Horváth László: i. m. 39.
17. Gyógyszerészet, 29. 4, 150 (1985).
18. Horváth László: i. m. 39.
19. Péter H. Mária: Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai. Kolozsvár, II. kötet, 23 (2013).
20. Horváth László: i. m. 39.
21. Hungaricana.hu/lear/hagyatek/54672/. hagyatéki ügyszám: 17364.
22. Horváth László: 72.

23. Péter H. Mária: i. m. II. kötet, 358-359.
24. Horváth László: i. m. 72.
25. Gyógyszerészi Közlöny, 52, 19, 303 (1936).
26. Beniczky Péter: i. m. 160.
27. Pestújhelyi Mozaik, 4, 8, 1 (2010).